

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 347.73:[336.744:004]:336.225.1

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ ЗАЛЕЖНО ВІД ТИПУ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

Солошкіна І. В.,

доктор юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Анотація: у статті проаналізовано правовий статус кріптовалюти, державне регулювання діяльності кріптовалютних бірж, визначено особливості оподаткування кріптовалютних операцій залежно від типу податкової системи.

Ключові слова: кріптовалюта, кріптовалютна операція, кріптовалютна біржа, майнінг, блокчейн, токен.

Аннотация: в статье проанализирован правовой статус криптовалюты, государственное регулирование деятельности криптовалютных бирж, определены особенности налогообложения криптовалютных операций в зависимости от типа налоговой системы.

Ключевые слова: криптовалюта, криптовалютная операция, криптовалютная биржа, майнинг, блокчейн, токен.

Annotation: the article analyzes the legal status of the crypto-currency, the state regulation of the activity of crypto-exchange exchanges, specifies the taxation of crypto-currency transactions depending on the type of tax system.

Key words: crypto-currency, crypto-currency operation, crypto-currency exchange, mining, block, and token.

Становлення України як демократичної, правової, економічно розвинутої держави потребує пошук шляхів створення конструкцій та умов для привабливого інвестиційного клімату. Вплив кріптовалюти на різні економічні та соціальні процеси в сучасному світі з кожним днем стає все більш значимим. На порядку денному всього міжнародного співтовариства і окремих держав виникає все більша кількість питань, які зачіпають різні аспекти цього явища.

Метою цієї статті є вирішення питання стосовно правової природи кріптовалюти, особливостей оподаткування кріптовалютних операцій. Завданням є аналіз чинного законодавства України та дослідження міжнародного досвіду щодо правової природи кріптовалюти та особливостей оподаткування кріптовалютних операцій.

Так, не існує єдиної думки щодо правової природи кріптовалюти. У зв'язку з чим, різні юрисдикції розглядають цифрову валюту в двох аспектах:

- як засіб платежу,
- як засіб обміну.

Необхідно відзначити, що правова природа токенів також формально не визначена. Зокрема, найчастіше вони розглядаються як пожертвування або дарування, що в свою чергу, викликає значну кількість суперечок на національному та міжнародному рівнях.

Блокчейн – універсальна система зберігання, передачі, перевірки, захисту інформації і документації. Це розподілена база, тобто інформація зберігається не в єдиному центрі (сервері, реєстратора тощо), а одночасно у великої кількості користувачів, і при цьому доступна всім учасникам ланцюга. Вони можуть відстежити ланцюжок транзакцій і історію дій того чи іншого користувача. Відповідно, в базі даних не можна змінити інформацію «заднім числом», підробити, втратити. Вона є у всіх контрагентів розподіленої системи і тому надійно захищена, залишаючись відкритою і прозорою. Відпадає необхідність додаткової перевірки, верифікації інформації, документів (факти, рахунки, підписи тощо). Це автоматично роблять учасники всередині системи, самою появою в ній відповідних даних.

Технологію, яку породжує кріптовалюта – блокчейн – за революційністю і майбутніми можливостями порівнюють з появою інтернету. Система блокчейн ширше, ніж кріптовалюта, і може існувати навіть без них. Може використовуватися в найрізноманітніших галузях, вважають експерти.

Відсутність формальної визначеності в сфері загального правового статусу кріптовалюти тягне за собою виникнення широкої дискусії з більш приватних питань, що стосуються необхідності ліцензування діяльності кріптовалютних бірж, оподаткування у вказаній сфері, державного регулювання в цілому. Разом з тим, вже сьогодні очевидно, що діяльність у сфері кріптовалютних операцій тільки набирає обертів. Питання, що стосується правової природи цифрової валюти і операцій з нею розглядається в кожній державі по-різному.

Станом на січень 2018 року тільки в Японії криптовалюта дозволена на 100% як засіб платежу. Податкову систему даної держави можна позначити як «досить жорстку» та зазначити, що робота з нерезидентами ускладнена рядом бар'єрів: мовним, правовим, економічним: важливий особливо останній, оскільки рівень доходів населення Японії досить високий.

Станом на квітень 2018 року йде розробка так званою Японською Радою з аудиторських стандартів «Зводу умов для проведення криптовалютних операцій», тобто це буде нормативно-правовий документ, основною метою якого буде формалізація правил обороту криптовалюти, в тому числі – щодо її майнінгу (виробництва). На сьогодні з блокчейн-проектів в Японії працюють: Bank of Yokohama, SBI Sumishin Net Ban і ще десятки організацій (і це – без включення дрібних продавців цифрової валюти). Крім того, методичні вказівки Міністерства економіки, торгівлі і промисловості Японії (METI) регламентують методики оцінки різних блокчейн-проектів, що дає змогу державі регулювати відносини в зазначеній сфері.

У США цифрова валюта розглядається в трьох різних аспектах:

- аналог грошових коштів,
- власність;
- біржові товари.

Комісія США з цінних паперів і бірж у кінці липня 2017 року заявила, що в перспективі предметом правового регулювання може стати і первинне розміщення монет. Подібні зміни дозволять криптовалюти стати визнаною альтернативною інвестицій.

Управління контролера грошового обігу (Office of the Comptroller of the Currency) фінансово-технічні компанії, залучені в фідучіарній діяльності, які здійснюють одну з трьох ключових функцій банків, (видача кредитів, оплата чеків або прийом депозитів) у майбутньому зможуть отримати державні (федеральні) банківські ліцензії обмеженого призначення щодо реалізації криптовалюти, що дозволить розширити перелік механізмів її використання.

До таких механізмів, зокрема, відноситься і ICO (initial coin offering). Будучи однією з моделей краудфандінга з використанням інфраструктури блокчейн, ICO дозволяє інвестувати кошти в цифрову валюту з метою отримання прибутку в майбутньому. При цьому, прибуток може бути отриманий, наприклад, за допомогою продажу на спеціальній біржі, отриманих токенів.

При цьому, вже сьогодні ICO має двояку правову природу. З одного боку ICO практично визнаний у США механізмом продажу цінних паперів, з іншого боку, особливості транскордонної юрисдикції, шахрайські схеми, законодавство про протидію відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом не дає можливості констатувати факт щодо регламентованого правового механізму притягнення до юридичної відповідальності у разі порушення механізму продажу цінних паперів.

У США існує кілька підходів до визначення криптовалюти.

Податкове управління США (IRS) регламентує, що криптовалюта є цифровим представленням цінності, яке функціонує як засіб обміну, одиниця обліку та /або сховище вартості (і) не має законного статусу будь-якої юрисдикції, а bitcoin-угоди - мають правову природу бартеру.

Американська Мережа з розслідування фінансових злочинів (FinCEN) починаючи з 2013 року регламентує, що обмін цифрових «грошей» і діяльність адміністраторів по обороту віртуальних «валют» підпадають під регулювання Закону про банківську таємницю (BSA) і тому – такі особи повинні зареєструватися в якості господарюючих суб'єктів, які надають грошові послуги.

Комісія США з торгівлі товарними ф'ючерсами офіційно визнала біткоіни біржовим товаром. Більш того, при в'їзді в США будь-які види криптовалюти необхідно декларувати, але при цьому США розглядає можливість створення спеціальних віз для біткоін-інвесторів. І в цей же час, майнінг в США дозволений за умови захисту прав інвесторів (співвласників). Механізм же захисту прав інвесторів у цей час не регламентований у повному обсязі.

Також у США регламентовано питання оподаткування в сфері використання криптовалюти:

- здобуті в результаті майнінгу біткоіни вважаються базою оподаткування;
- податок на різницю вартості в момент створення біткоіну і в момент продажу може бути врахований у базу оподаткування.

- комісія з цінних паперів заявила, у разі якщо майнінг – це приватна сфера діяльності і суб'єктом майнінга виступає не підприємець, а фізична особа, то така діяльність не оподатковується, а регулюється з урахуванням законодавства «про протидію легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом».

Рахункова Палата США регламентувала положення про відсутність оподаткування в разі, коли відбувається обмін біткоіна на інші цифрові товари (наприклад, на ігрові гроші або інші види криптовалюти).

Німеччина, яка ще з 2013 року була лідером за офіційною кількістю біткоін-користувачів, регламентує зовсім інший правовий механізм оподаткування. Зокрема, Міністерство фінансів Німеччини характеризує біткоінов у двох аспектах:

- як приватні гроші;
- як фінансовий інструмент.

Також Німеччина дотримується позиції Європейського суду про те, що операції обміну біткоінів на фіатні валюти звільняються від ПДВ. І в той же час, виходячи з аналізу документів Мінфіну, починаючи з 2014 року – комерційна діяльність з продажу біткоіна та інших цифрових валют повинна обкладатися податком, який спочатку передбачений тільки при незначній тимчасовій різниці обліку. Тобто біткоіни в якості інвестиції в Німеччині податком не обкладається.

Цікавим для вивчення є правовий механізм оподаткування криптовалюти на Кіпрі, оскільки Кіпр є офшором. Вперше питання правового статусу біткоіну було обговорено Центральним банком у посланні 2014 року: суть цього повідомлення зводилась до того, що правовий статус біткоіну та інших цифрових валют на Кіпрі було

невизначеним. При цьому віртуальні валюти не визнавалися Центральним банком Кіпру як платіжний засіб. Біткойн не є незаконним, але в той же час він не контролюється і не регулюється. Таким чином, робота з криптоактивами в цій державі ведеться за правилами загального цивільного права.

Діяльність з прийому платежів у ряді освітніх установ, зокрема – University of Nicosia підтверджує легальний статус криптовалюти в країні. При цьому на цей момент ліцензування криптовалютних операцій як адміністративної послуги не застосовується.

У Східній Європі можна виділити, наприклад, Чехію, де в 2013 році вийшло «legal guidance» (юридична керівництво) з купівлі і продажу Bitcoin, а в лютому 2017 року було прийнято Закон «Про деанонімізацію Bitcoin», яким було регламентовано обов'язок фінансової установи ідентифікувати клієнтів. А останнім заборонялось використовувати вигадані імена при здійсненні фінансових операцій об'єктом яких є криптовалюта.

Цікавим для вивчення є правове регулювання криптовалютного ринку в Ізраїлі, де на початку 2017 року податкова служба видала спеціальний циркуляр, присвячений криптовалюти. Згідно з позицією Центрального Банку Ізраїлю криптовалюта – це не іноземна валюта, а якийсь актив, продаж якого оподатковується (податок на продаж власності), тобто в цьому випадку виникає прибутковий податок. Крім того, Банк підкреслив, що в цьому випадку має місце так званий приріст капіталу. Таким чином, якщо угода має діловий характер (тобто здійснена в межах бізнес-проекту), різниця в обмінному курсі віртуальної валюти також буде обкладатися податком як дохід від підприємницької діяльності. Угоди з криптовалютами кваліфікуються як бартер.

Раніше однією з найбільш популярних юрисдикцій для установи компанії пов'язаної з блокчейн і криптовалютою був Сінгапур.

Податкова служба Сінгапуру (Inland Revenue Authority of Singapore, IRAS) направила лист до брокерської організації Coin Republic, в якому пояснила процес оподаткування обороту біткойнів, а саме компанії, що займаються купівлею і продажем біткойнів, будуть обкладатися стандартним податком на доходи. Довгострокове інвестування в біткойни буде вважатися вкладенням у капітал і оподатковуватися не буде.

Таким чином, розглянувши правові механізми оподаткування операцій з криптовалютою на прикладі податкових систем окремих держав, дослідивши міжнародний досвід, можна зробити висновок, що Україні криптовалюта – це вид цифрової валюти. Її функціонування відбувається децентралізовано в комп'ютерній мережі. В Україні криптовалютний ринок планується взяти під державний контроль. Відсутність зовнішнього і внутрішнього контролю за обігом криптовалюти і анонімність розрахунків створюють потенційні передумови для їх використання з метою легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом і дає можливість фінансування тероризму, зокрема, на окупованих територіях України.

Рішенням Національного координаційного центру кібербезпеки було доручено відповідним органам влади створити робочу групу для напрацювання нормативно-правових пропозицій для регулювання цього питання; визначення державного регулятора і порядку функціонування ринку криптовалюти; порядку проведення моніторингу транзакцій з використанням криптовалюта та ідентифікації суб'єктів криптовалютних операцій; а також порядку оподаткування доходів від здійснення криптовалютних операцій відповідно до вимог законодавства України. Національним банком України опрацьовується питання доцільності випуску власної криптовалюти. Крім цього, доручено розробити механізм забезпечення доступу правоохоронних органів до інформаційних баз криптовалютних бірж із зобов'язанням зазначених суб'єктів зберігати інформацію про всі транзакції і розкриття інформації про клієнта за мотивованим запитом.

До 2017 року Національний банк України розглядав криптовалюту в якості грошового сурогату, проте станом на квітень 2018 року активно розробляються правові механізми регулювання криптовалютного ринку, правова природа криптовалюти, якій планується надати статус майна, а також питання щодо оподаткування криптовалютних операцій. На даний момент, операції з криптовалюта заборонені і не обмежені.

ЛІТЕРАТУРА

1. Курс биткоина, блокчейн и майнинг. Кому нужна криптовалюта // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.tsn.ua/bitcoin-blokcheyn-i-mayning-komu-nuzhna-kriptovalyuta>
2. Криптовалюта в Україні не заборонена законом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economics.unian.ua>